

structural limits to what ordinary people could think and do' and 'normalized the idea of separate nations' (p. 161).

The short epilogue, which briefly addresses the impact of World War I, allows Van Ginderachter to stress the main conclusions of his research. For it was during the war, the author concludes, that 'the king, the national flag, and the national anthem became the unquestioned symbols of Free Belgium, even for the socialist rank and file' (p. 166). If, as his book shows, before 1914 'nationhood, language and ethnicity were social categories (...) less important and less politicized than class and religion' (p. 167), the impact of the war 'turned Belgian nationalism into the self-evident language of resistance', even for the socialists (p. 166). Drawing upon these findings, the author posits some broader conclusions, arguing that 'the post-war breakthrough of small nations, the so-called Wilsonian moment, was the contingent outcome of a sudden shift', rather than a conclusion of pre-war developments (p. 6). He therefore concludes that 'the crucial role of nationhood and ethnicity in the turbulent history of twentieth-century Europe was not determined by their nineteenth-century roots' (p. 173).

Lucas Poy, CONICET-CEHTI (Argentina)
and International Institute of Social History (The Netherlands)

Pim de Zwart & Jan Luiten van Zanden, *The Origins of Globalization. World Trade and the Making of the Global Economy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018). 338 p. ISBN 9781108447133.

DOI: 10.18352/tseg.1140

Wanneer begon economische globalisering? Over deze vraag is reeds veel inkt gevloeid. Ruwweg is het debat opgedeeld in twee kampen: vroegmoderne historici laten globalisering stevast beginnen met de ontdekking van Amerika, terwijl het andere kamp graag vasthoudt aan de periode na de eerste industriële revolutie. Tijdens de lange negentiende eeuw werden transactie- en transportkosten pas echt significant verlaagd hetgeen de integratie van de wereldeconomie veroorzaakte, de zogenaamde 'harde globalisering'; dit in tegenstelling tot vroegmoderne handelsconnecties die slechts 'oppervlakkig' geweest zouden zijn. Het boek *The Origins of Globalization* levert een verfrissende en uitstekende bijdrage aan dit oude debat. Het analyseert, op basis van nieuwe data en synthese, hoe de vroegmoderne wereldeconomie wel degelijk continenten niet alleen verbond maar ook ingrijpend veranderde.

De bijdrage van dit boek ligt in twee zaken. Enerzijds komt het boek los van

de dichotomie harde versus zachte globalisering. Er hoeft geen harde prijsconvergentie of mondiale integratie te zijn om de gevolgen van economische globalisering te voelen. Het boek staart zich dus niet blind op de wereldmarkt en diepe integratie, en stelt dat kwantitatief kleine handelsstromen, vaak in luxegoederen, toch een grote invloed hadden op maatschappelijke en sociologische ontwikkelingen. Maar de auteurs stellen ook dat er sprake was van harde globalisering: de grootschalige influx van zilver uit Amerika liet geen enkele regio onaangeroerd. De centrale claim van het boek situeert zich dus op het niveau van de economische impact: mondiale handelsinteractie vanaf ca. 1500 was bepalend voor globale socio-economische ontwikkelingen en transformaties. De auteurs benadrukken daarbij het sterke onevenwicht in deze vroegmoderne economie. Een van de gevolgen is de *reversal of fortune*. Na 1800 verschoof het zwaartepunt van economische en politieke macht duidelijk naar Europa, terwijl voor 1500 dit continent eerder toch een marginale rol speelde. Een ander duidelijk gevolg was de onmiskenbare aanwas van de stedelijke bevolking, terwijl handel dan weer een duidelijke impact had op de levensstandaard van grote lagen van de wereldbevolking. Anderzijds bouwt *The Origins of Globalization* duidelijk verder op bestaand onderzoek door het aanwenden van beschikbare data, zoals het Maddison project en Clio-Infra. De belangrijkste indicatoren doorheen het boek zijn BBP per capita, urbanisering en reële lonen. Ofschoon deze data voor bepaalde werelddelen vaak onvermijdelijke leemtes vertonen, vormt de verwerking ervan een vernieuwende empirische basis.

De analytische bouwstenen van dit boek zijn geografisch: overzichtelijke en toegankelijke hoofdstukken schetsen de impact van wereldhandel op de grote wereldregio's. De keuze om te starten bij Latijns-Amerika, waar de impact van economische globalisering zich meer dan evenredig sterk liet voelen, is hierbij uiteraard logisch. Daarna volgen andere grote wereldregio's: Afrika, Noord-Amerika, Zuid-Azië, Zuidoost-Azië, Oost-Azië en tenslotte Europa. Deze geografische aanpak ligt duidelijk in het verlengde van de expertise en voorgaand werk van de auteurs, zoals de studie van De Zwart over de impact van handel op de welvaart en ongelijkheid binnen het VOC-imperium in Zuidoost-Azië.¹ Binnen elke regio gaan de auteurs in debat met heersende theorieën en interpretaties die voor het continent van toepassing zijn. Bovendien aarzelen de auteurs hierbij niet om alternatieve interpretaties aan te reiken. Dit is heel duidelijk wanneer bepaalde delen van Latijns-Amerika als *transition economies* worden beschouwd (p. 67), waarbij de opkomst van voorheen onbestaande marktrelaties wordt benadrukt als gevolg van wereldhandel. Daarmee wordt het beeld bijgesteld dat de integratie van dit continent alleen maar stoelde op 'extractieve instituties' zoals onvrije

1 P. de Zwart, *Globalization and the colonial origins of the Great Divergence. Intercontinental trade and living standards in the Dutch East India Company's commercial empire, c. 1600-1800* (Leiden 2016).

arbeid. In het geval van Zuidoost-Azië is het verhaal van indirecte gevolgen van *soft globalization* dan weer overduidelijk. De vraag naar luxegoederen zette een handelsdynamiek in gang, waarbij Amerikaans zilver werd aangewend om goederen te kopen in India die op hun beurt als pasmunt dienden voor specerijen uit Zuidoost-Azië. Een sterk groeiend hinterland oriënteerde zich op die handel. Dit werelddeel, dat voorheen als perifeer werd beschouwd, neemt daarbij een prominente plaats in in het oliën van de globale *wheels of commerce*.

Het is duidelijk dat deze aanpak voor regionale specialisten een grote meerwaarde betekent. Daar staat tegenover dat de connecties zelf tussen de verschillende werelddelen soms wat in de schaduw staan, iets wat de auteurs zelf erkennen (p. 272). Het belang van zilver als 'het meest overtuigende voorbeeld van een sterk geïntegreerde vroegmoderne wereldeconomie' had op zich een alleenstaand hoofdstuk kunnen vormen. Maar dit lijkt een kwestie van smaak. Zoals gezegd laat de geografische aanpak een ruimere identificatie met zowel bredere als specifiek-regionale historiografische discussies toe, terwijl de conclusie voldoende analytische samenhang biedt. Wat moeilijker misschien is dat individuele hoofdstukken vaak heel sterk leunen op de (neo-)institutionele literatuur, zoals het werk van Robinson en Acemoglu, zonder dat het belang van 'instituten' echt kritisch toegelicht wordt in het algemeen kader.² Het primaat van instituten is immers niet totaal. Het boek erkent in tegenstelling tot *Why Nations Fail* ook andere determinerende factoren: zoals geografie, staatscentralisatie en *factor endowments*. Dat maakt het op zich al anders, maar de positionering ten aanzien van de neo-institutionele literatuur blijft toch een beetje in de mist hangen.

The Origins of Globalization vormt echter in zijn totaliteit een niet te missen, degelijk onderbouwd en toegankelijk overzicht van de vroegmoderne wereldeconomie en wereldhandel. De lezer ervaart hoe ver de tentakels van de vroegmoderne wereldeconomie reikten. Het biedt dus een overzichtelijk toegangspunt voor zowel niet-ingewijden als specialisten. De identificatie en uiteenzetting van de vele directe en indirecte gevolgen en *spill-overs* ten gevolge van lange-afstandshandel, biedt voldoende stof om het onderzoek naar vroegmoderne globalisering van een nieuwe dynamiek te voorzien.

Robrecht Declercq, Universiteit Gent

² D. Acemoglu & J.A. Robinson, *Why nations fail. The origins of power, prosperity, and poverty* (Londen 2012).